

Такі міжнародні організації як ООН [1], ЮНІСЕФ, Рада Європи, зазначають, що існуючі права людини та основні свободи в рівній мірі відносяться як до оффлайн, так і до онлайн-простору. Ніхто не повинен бути об'єктом незаконного втручання в здійснення прав людини та основних свобод під час перебування в Інтернеті. Ваша дитина може безкоштовно звернутись на національну дитячу «гарячу лінію» щодо захисту прав та інтересів дітей організації «Ла Страда – Україна» за номером 0 800 500 225 (короткий номер 772).

Надайте дитині відповідно до віку конкретну інформацію про те, що є незаконним в Інтернеті та де можна отримати допомогу. Так, відповіді на найпоширеніші запитання щодо прав людини в онлайн-середовищі, дозволену та заборонену поведінку і контент в Інтернеті, відповідальність за порушення в мережі, механізми захисту порушених прав онлайн ви можете дізнатися на сайті проекту «Права людини та Інтернет» за посиланням: http://hr-online.org.ua/ua/faq/zagalni_pitannya

Якщо ви батьки підлітка, не кричіть на нього за пошук інформації в Інтернеті на сексуальну тему. Сайт проекту благодійного фонду «Здоров'я жінки та планування сім'ї» може допомогти вам підготуватися до відвертої розмови з вашою дитиною про статевий розвиток та сексуальність <http://www.reprohealth.info/uk/for/teenagers/growing/physiology>. Телефон всеукраїнської інформаційної лінії – 0 800 50 27 57.

5. Будьте прикладом для своєї дитини.

Не варто сердитися на дитину за те, чого самі не дотримуетесь! Звідки ж їй брати приклад для наслідування? Часто дитина занурюється у світ комп'ютерних ігор і віртуальний простір тільки тому, що їй не вистачає батьківської уваги та любові. Тому варто завжди пильнувати свій спосіб життя, ставлення до дитини та відносини з дитиною.

Таким чином, впроваджуючи роботу з батьками в рамках технології соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки підлітків в Інтернеті, ключовими напрямками є: надання соціальним педагогам батькам інструментів для створення та підтримки довірливих відносин в родині та допомоги своїм дітям у формуванні безпечної поведінки в Інтернеті; навчання відкритому обговоренню в родині досвіду користування Інтернетом підлітком; обговорення важливості надання батьками власного прикладу безпечного користування Інтернетом; використання батьками проблем, з якими стикаються діти під час користування Інтернетом в якості можливостей для навчання.

Список літератури

1. UN HRC Resolution A/HRC/32/L20 «The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet» [Електронний Ресурс]. – Режим доступу : <http://goo.gl/umcaxB>
2. A parents` guide to being Share Aware [Електронний Ресурс]. Режим доступу : <http://goo.gl/TmbLVQ>
3. Zaman B., Nouwen M., Parental controls: advice for parents, researchers and industry. EU Kids Online, London, UK, 2016.
4. Zeeko Internet Safety Guide [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zeeko.ie/wp-content/uploads/2016/02/Zeeko-Internet-Safety-Guide.pdf>

Наумова С.В.,

вчитель початкових класів

Кам'янець-Подільського навчально-реабілітаційного центру

Хмельницької обласної ради

Роль корекційно-розвивальних технологій у навчанні учнів початкових класів з тяжкими порушеннями мовлення та розладами аутистичного спектру в умовах навчально-реабілітаційного центру

В статті описана роль корекційно-розвивальних технологій у навчанні школярів початкових класів з тяжкими порушеннями мовлення, а саме – сміхотерапії, казкотерапії, вокалотерапії, пісочної терапії, самомасаж. Розкрито значення корекційно-розвивальної роботи з учнями молодшої школи з розладами аутистичного спектру (проведення ігор, фізичних вправ, використання оперативних карток, малювання фарбами, роботи з піском, глиною, пшоном, водою, АВА – терапії).

Ключові слова: корекційно-розвивальні технології, тяжкі порушення мовлення, розлади аутистичного спектру, сміхотерапія, казкотерапія, пісочна терапія, самомасаж, АВА-терапія.

Під час здійснення модернізації освітнього процесу в Україні, запровадження Концепції мовної освіти, Державних стандартів початкової школи в Україні, великого значення набуває формування мовленнєвої компетенції учня, виховання мовної особистості, яка вміє спілкуватися рідною мовою, здатна вільно мислити, чітко висловлювати свої міркування.

Освітня модель нової школи України характеризується переорієнтуванням освітнього процесу на формування духовно-здорової творчої особистості, яка може ефективно міркувати, спроможна подбати про себе, здатна соціально адаптуватися. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті, системою освіти та виховання велике значення надається максимальному врахуванню особистісних та психофізичних особливостей учнів та створенню таких умов освітнього процесу, які б забезпечували своєчасний та всебічний розвиток особистості здобувача освіти та його успіху. Саме тому зберігається актуальність проблеми реалізації прав здобувачів освіти з порушеннями психофізичного розвитку, у тому числі й учнів з тяжкими порушеннями мовлення та з розладами аутистичного спектра [5].

Розглянемо спочатку роль різноманітних корекційно-розвивальних технологій у навчанні учнів початкових класів з тяжкими порушеннями мовлення. Адже, нетрадиційні логопедичні технології сприяють розвитку у дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями пізнавальної активності, допомагають формувати у них навички вільного, свідомого спілкування [6].

Досліджено, що залежно від складності мовленнєвих порушень з учнями початкових класів проводиться різного виду корекційно-розвивальна робота. Слід звернути увагу на доцільність виокремити такі основні групи корекційно-розвивальних технологій:

1. Інформаційно-комунікаційна взаємодія з інформацією.
2. Дистанційна освіта (поширена при проведенні роботи з батьками).
3. Інноваційна психокорекційна робота: арт-терапія, казкотерапія, психосоматична фізкультура, пісочна терапія та ін.
4. Нетрадиційні прийоми: ароматерапія, хроматерапія, літотерапія бібліотерапія та ін.
5. Здоров'язберігаючі методи: кріотерапія, дихальна гімнастика, самомасаж та ін.
6. Змішані методи – звичайні логопедичні технології, поєднані із нововведеннями [9].

При роботі з учнями з тяжкими порушеннями мовлення рекомендується використовувати такі сучасні інноваційні корекційно-розвивальні технології (логопедичні технології):

1. Сміхотерапія. Сміхотерапія - це лікування за допомогою позитивних емоцій, вона гарно впливає на нервову систему, психіку та розум учня, корекційний вплив сміхотерапії на учнів початкових класів з порушеннями мовлення:

- За допомогою «гормонів щастя», які виробляються під час сміху, знижується відчуття фізичного та душевного болю, зникає стресовий стан, виникає почуття задоволення. Якщо дитина сміється впродовж тривалого часу, у неї знижується кров'яний тиск. Завдяки сміхотерапії зміцнюється імунна система, підвищуються опірні властивості організму проти інфекцій [3, с.72].

- Сміх сприяє активному розвитку мовленнєвого дихання в учнів початкової школи з тяжкими порушеннями мовлення. Невролог Уільямом Фраймом зауважив, що сміх є особливим способом дихання, який збільшує тривалість та глибину вдихів, та, навпаки,

зменшує тривалість видихів, при цьому легені повністю звільняються від повітря. Порівняно із традиційним диханням, при такому диханні відбувається прискорення газообміну у 3—4 рази. На думку французького лікаря Генрі Рубінштейна, таке «правильне» дихання під час сміху сприяє подоланню почуття страху [6].

- Сміх покращує емоційний стан. Так, американські вчені встановили, що активність м'язів обличчя пов'язана з кровопостачанням головного мозку [1, с. 47]. Використання самих м'язів обличчя порівняно з іншими м'язами тіла відбувається дуже рідко. Сміх сприяє посиленню потоку крові до мозку, більше кисню надходить до мозку, тому і емоційний стан стає кращим.

- Під впливом сміху відбувається покращення творчих здібностей та навиків щодо вирішення різноманітних проблем. Під впливом сміху тонізуються м'язи обличчя, а отже, покращується зовнішній вигляд дитини. Мною досліджено, що дитина, яка сміється, є щирою, готова допомогти однокласнику, здатна проявляти любов [4, с. 21].

- Сміх виступає своєрідним захисним механізмом для мозку дитини.

Сміхотерапія при роботі з учнями початкових класів з тяжкими мовленнєвими порушеннями повинна бути дозованою, та поєднуватись із казкотерапією.

2. Казкотерапія. Казкотерапія сприяє розвитку уяви та творчого потенціалу учня, допомагає закріпити набуті та автоматизовані навички. Завдяки уявній ситуації казки діти навчаються спілкуватись, самостійно творчо мислити, регулювати власний емоційний стан. Рекомендую використовувати казкотерапію потрібно на всіх етапах корекційно-розвивальної (логопедичної) роботи з метою створення позитивного настрою учня; сформування початкових навичок (артикуляційної моторики, розвитку дихання, голосу, дрібної моторики, словниковий запас та ін.); розвитку лексико-граматичної сторони мовлення, формування правильної інтонації мовлення [2, с. 59].

3. Вокалотерапія. Вокалотерапія це лікування за допомогою голосу, яка допомагає: стимулювати слухове сприйняття (активізувати правопівкульні функції); збільшити обсяг внутрішнього і зовнішнього лексикону (частотного та нечастотного); розвивати просодичні сторони мовлення; формувати навички словотворення (для того, щоб позначити окремий «вид» музикантів) [6].

4. Пісочна терапія. Пісочна терапія це різновид арт-терапії. На початкових етапах використання пісочної терапії що вчить дітей не боятись піску, проводити ознайомлення школярів з тим, як потрібно себе поводити під час роботи з піском, брати руку дитини і допомагати їй набирати пісок, здійснювати елементарні дії з ним, не використовуючи предмети та іграшки. Потім всі ці дії учні роблять самотужки, а якщо їм щось незрозуміло, то за допомогою мовлення звертаються про допомогу до вчителя. Оптимальною тривалістю заняття в пісочниці є приблизно 20 хвилин (це залежить від індивідуальних та психофізичних можливостей учня). Як тільки дитина починає втомлюватись, такі заняття необхідно припинити.

Досліджено, що пісочна терапія має важливе значення у корекційно-розвивальній роботі з учнями початкової школи, а саме:

- організаційно-методичне значення: спостереження за взаємодією дітей із піском дають змогу проводити діагностичну психолого-педагогічну роботу; вправи з піском покращують соціальне становлення та розвиток учня на всіх трьох стадіях: адаптації до умов освітнього закладу, активно-розвивальної індивідуалізації та інтеграції, прискорення терапевтичного процесу під час вправ з піском у пісочниці за допомогою діад «свідоме-несвідоме», «приховане-явне», «внутрішній-зовнішній світ»; пісочна терапія допомагає організувати та реалізувати ігрову, театралізовану, навчальну діяльність під час занять з піском та ін.) [9];

- освітнє значення: дає змогу розширити знання та уявлення про навколишній світ за допомогою дослідницької діяльності; сприяє закріпленню вмінь говорити ввічливі слова під час розмови та виробленню вмінь будувати діалоги між іграшками в пісочниці та ін.);

- корекційне значення: робота з піском стимулює невербальну та вербальну пізнавально-мовленнєву активність; навчає утворювати антонімічні пари якісних прикметників (солодкий-кислий, теплий-холодний, чистий-брудний); допомагає краще

зрозуміти вживання утворених за допомогою префіксів дієслів, що позначають дії з піском (насіпати-висіпати-засіпати-пересіпати-відсіпати-досіпати); пісочна терапія навчає дітей складати описові розповіді про об'ємні предмети, які вони знайшли в піску (дрібні предмети, геометричні фігури) [5];

- розвивальне значення: взаємодія учнів з піском дає змогу покращити їх невербальне та вербальне спілкування; навички щодо запам'ятовування фігурок, знайдених під час гри у піску, їх називання, визначення відсутньої чи зайвої, доданої іграшки дають змогу покращити увагу та пам'ять учнів; створення сюжетів (казок) на піску допомагає розвитку образно-логічного мислення, творчого потенціалу, фантазії, самовираження учнів; взаємодія з піском, формування візерунків та пісочних будівель різної складності сприяє удосконаленню координації [3, с.83];

- психотерапевтичне значення: взаємодія з піском та ігровими персонажами посилює відчуття довіри до власних потреб і бажань, покращує ставлення до інших людей та світу в цілому; пісочна терапія допомагає школярам удосконалювати навички відчувати успіх, радіти за однокласників, тобто нормалізує їх самооцінку; допомагає звільнитись від негативних емоцій, конфліктних ситуацій; знижує тривожність, скутість, агресивність, субдепресивні та невротичні прояви, стабілізує психоемоційний стан [1, с.102];

- виховне значення: засвоєння правил гри в пісочниці (не розкидати пісок за межі пісочниці, не пошкоджувати пісочницю, проводити ігри з піском обережно, не засіпати його в очі, не бруднити одяг, після вправ у пісочниці всі предмети прибрати, покласти їх на місце, помити руки та ін.) допомагає виробити навички з дотримання дисципліни; допомагає виробити у учнів вміння поступатися, домовлятися про спільну роботу, сприяє вихованню взаєморозуміння та взаємодопомоги між дітьми [4, с.36].

Отже, пісочна терапія є корисною для дітей будь-якого віку. Велика роль пісочної терапії полягає в її спрямуванні на розвиток внутрішнього потенціалу кожного учня, а також на компенсацію наявних тяжких порушень психофізичного розвитку, зокрема, мовлення.

5. Прийоми самомасажу як вид здоров'язберігаючих технологій.

Самомасаж може здійснюватись з використанням предметів (іграшок, олівців), природних матеріалів (квасолі, гороху, шишок, каштанів) або без них; з використанням ритмізованого супроводу (музичного, віршованого, ліричного, відплескування) або без нього, самомасаж може бути розслаблювальним або стимулювальним, глибоким або поверхневим. В залежності від ділянок впливу масажу він буває: язиковий, губний, щічний, підборідний та ін.

До речі, проведення самомасажу в ігровій формі, він може тривати від 2 до 7 хв, кожну вправу самомасажу потрібно повторювати 4-5 разів.

Під час проведення корекційно-розвивальної роботи з учнями початкових класів з тяжкими порушеннями мовлення слід використовувати язиковий, губний та щічний масаж, який допомагає значно покращувати роботу мовленнєво-рухового апарату, оскільки завдяки цим видам масажу активізується кровообіг, а отже, діти краще можуть промовляти ті чи інші звуки. Адже вушний самомасаж надзвичайно корисний завдяки розміщенню по всій поверхні вушної раковини великої кількості біологічно активних точок. Активізація біологічно активних точок на поверхні долоні та на кінчиках пальців учнів за допомогою діад «рука-мозок», «рука-мовлення» сприяє розвитку їх тактильної чутливості і нормалізації мовленнєвої діяльності, поліпшенню працездатності усього головного мозку [1, с.67].

Отже, велике значення самомасажу у корекційно-розвивальній роботі з учнями із складними мовленнєвими порушеннями полягає у:

- поліпшенні обмінних процесів, кровообігу, нервової провідності;
- сприянні нормалізації м'язового тону через активізацію чи розслаблення, зокрема, артикуляційної, мимічної, загальної мускулатури;
- покращенні складових мовленнєвої діяльності (зокрема, формування статистики та динаміки звукотворення);
- забезпеченні психологічного розвантаження [9].

На мою думку, завдяки використанню прийомів самомасажу уроки стають для дітей більш цікавими, підвищується їх ефективність. Самомасаж сприяє фізичному та емоційному налаштуванню учня на освітній процес, допомагає зняти втому після фізичного чи розумового навантаження.

Таким чином, я вважаю, що використання різноманітних інноваційних корекційно-розвивальних технологій у навчанні з учнями з тяжкими порушеннями мовлення покращує стимуляцію систем відповідності мовленнєвих зон кори головного мозку, нормалізує анатомо-фізіологічні процеси організму, допомагає скоротити тривалість корекційно-розвивальної роботи, підвищує якість та ефективність такої роботи, сприяє зниженню енергетичних затрат, а також налагодженню спадкоємності в роботі усіх, хто зацікавлений в корекції мовлення дітей.

Тепер проаналізуємо використання корекційно-розвивальних технологій у навчанні молодших школярів із розладами аутистичного спектру. Метою корекційно-розвивальної роботи з учнями, хворими на аутизм, є покращення їх психосоціального розвитку та здійснення корекції наявних у них психофізичних порушень з РАС.

Дитячий аутизм це аномальною форма психічного розвитку дитини, для якої характерним є порушення контакту з оточуючими, холодність емоцій, стереотипність діяльності. Такий розлад психіки можна вважати крайньою формою самоізоляції. Діти з аутистичними проявами не вміють взаємодіяти з соціумом, у таких дітей спостерігаються неадекватні реакції. Діти з розладами аутистичного спектра занурюються у себе, вони, як правило, не проявляють інтерес до інших людей; такі діти не дивляться в очі, їх дратують фізичні контакти; вони зрідка говорять, коли хтось до них звертається, не реагують на це, хоча й мають нормальний слух; вони копіюють міміку, слова та інтонації інших людей; у них спостерігається одноманітність, повторюваність рухів; для дітей з аутистичним спектром характерною є хвороблива прив'язаність до певних предметів, середовища [7].

Слід звернути увагу, що при проведенні своєчасної правильної корекційно-розвивальної роботи 60% учнів початкової школи з розладами аутистичного спектра можуть в подальшому навчатись в загальноосвітніх школах за програмою НУШ, 30% - за програмою спеціальної школи і 10% вдається адаптуватись в родинному колі. А якщо таку корекційно-розвивальну роботу не проводити, то 75% дітей з аутистичними розладами не можуть соціально адаптуватись, 22-23% таких учнів вдається адаптуватись (але їм необхідно, щоб хтось постійно здійснював опіку над ними) і тільки 2-3% учнів можуть соціально адаптуватись на задовільному рівні [10].

Відповідно, взаємодія з учнем з аутистичним спектром повинна будуватись залежно від діагнозу та реальних здібностей здобувача освіти.

В умовах Кам'янець-Подільського навчально-реабілітаційного центру і корекційно-розвивальна робота з учнями початкових класів з розладами аутистичного спектра проводиться мною за такими пріоритетними напрямками:

1. Здійснення розвитку відчуттів і сприйняття, зорово-моторної координації.

Зауважу, що для більш ефективної роботи з аутистичним учнем краще розпочинати з покращення розвитку психічних процесів, особливо відчуттів і цілісного сприйняття. Так, перш за все, потрібно поліпшити тактильне, зорово-тактильне, кінестетичне сприйняття школяра. Такого покращення можна досягнути, використовуючи ігри «Чарівна торбинка», «Відгадай річ». Якщо учень не зацікавлений в заняттях, то я спочатку застосовую такий метод: беру руку дитини та спрямовую її, наприклад, обводжу пальчиком геометричні фігури, контури об'ємних і намальованих предметів, при цьому чітко та декілька разів повторюю їхні назви. Дуже корисним для дітей є складання головоломки (на дотик, коли очі запліснені, мозаїки, «рамки Монтессорі») [7].

При достатньо розвинутому цілісному сприйнятті в учня, можна проводити з ним роботу щодо нормалізації інших функцій його психіки (уваги, пам'яті, уяви), від інтелектуальної можливості школяра.

У роботі з учнями з аутистичними розладами необхідно розвивати зорово-моторну координацію. Для такого розвитку корисними є ігри перед дзеркалом, під час яких школяр разом зі своїм вчителем розглядає своє відображення та повторює за ним назви

частин тіла. Тому слід розмістити у кімнаті відпочинку декілька дзеркал. Час від часу я привертаю увагу дитини до її відображення [10].

Досліджено, що учні з розладами аутистичного спектру залюбки малюють на своєму тілі. Завдяки таким малюнкам вони краще усвідомлюють власне тіло, його частини, краще відбувається розвиток їх тактильних відчуттів. Для поліпшення тактильних відчуттів я пропуную таку вправу: кладемо на учня великий аркуш паперу, вчитель починає обводити контур його тіла, називає вголос частини тіла та предмети одягу, потім вчитель та учень разом зафарбовують цей контур. Коли вчитель малює окрему частину тіла, він або просто називає її, або будує з цією частиною тіла діалог (гра «Розмова з тілом»). Також, на мою думку, корисними будуть такі ігри як «Спортсмени», «Покатай ведмедика», «Покажи рот» та ін. [8].

У своїй корекційно-розвивальній роботі з учнями я займаюсь фізичними вправами, оскільки заняття допомагають їм краще відчувати своє тіло, покращують координацію рухів.

2. Здійснення розвитку навичок самообслуговування.

Досліджено, що діти з аутистичними розладами не люблять виконувати певні дії – одягатись, мити руки, прибирати, застеляти ліжко), тому доцільно налагодити з ними довірчі стосунки. Коли дитина розуміє, що вчитель сприймає її такою, як вона є, вона буде знати, що знаходиться у безпеці, буде контактувати. Для учня з аутистичним спектром є характерним потреба у постійній візуальній підтримці. Тому, коли я відпрацьовую навички самообслуговування, я використовую оперативні картки. Наприклад, на шафці кожної дитини я намалювала схему, на якій відображена послідовність її дій при збиранні на прогулянку.

3. Здійснення розвитку мовлення та комунікативних здібностей.

Для встановлення контакту з учнями, без якого неможливе здійснення корекційно-розвивальної роботи з ними, слід залучити їх до участі в сенсорних іграх, які дають школярам нові чуттєві відчуття: зорові, слухові, тактильні та рухові, нюхові і смакові [7].

При здійсненні розвитку мовлення ми враховуємо групи дітей з раннім аутизмом. В умовах навчально-реабілітаційного центру при роботі з такими учнями я використовую посилення мовленнєвої активності. Спочатку ми промовляємо просту фразу: «Візьми шоколадку», потім поступово додаю нові слова: «Візьми шоколадку зі столу», «Візьми шоколадку з письмового столу» та ін. Ми стежимо, щоб заняття відбувались в атмосфері тепла, довіри.

Навчаючи читати дітей з аутизмом, я використовую метод глобального читання. Я пропоную учню не окремі букви, а одразу ціле слово, яке пишу чітко, підкріплюю його наочним зображенням.

Доречно якомога більше розмовляти з учнями з розладами аутистичного спектру, заняття з ними проводити в ігровій формі, під час яких покращуються їх комунікативні здібності. Слід використовувати такі ігри, як «Рукавички», «Мінялки іграшками», «Створюємо мультики» та ін. [8].

Для дітей з аутизмом характерні безцільні монотонні рухи, розгойдування. Такий ритм можна змінити, залучаючи школярів до танцювальних рухів та до участі в насичених ритмічних іграх.

Завдяки малюванню фарбами (пензликом, штампом та особливо пальцями) знімається зайве м'язове напруження. Для цього я пропоную також роботу з піском, глиною, пшоном, водою. Ігри з водою мають терапевтичний ефект: вода приємно заспокоює, дає емоційну розрядку. Дітям рекомендовано відвідувати басейн, де вони не тільки навчаються плавати, а й загартовують організм, можуть позбутись негативних емоцій та одержати позитивний заряд енергії. Я помітила, що під час ігор дітей-аутистів з водою, піском і улюбленою іграшкою завжди на їх зазвичай амімічних обличчях з'являється посмішка, вони похвальноються, перестають бути пасивними [10].

В умовах навчально-реабілітаційного центру при роботі з учнями із порушеннями аутистичного спектра я використовую один з найбільш ефективних способів корекції аутизму - метод прикладного аналізу (АВА-терапію). Програмою охоплені всі сфери

пізнання: від розвитку понятійного апарату до становлення та удосконалення побутових навичок самообслуговування [7].

Навички для дітей з аутистичним спектром такі як контактність, мова, творча гра, вміння дивитися в очі, слухати та інші, я розбиваю на окремі невеликі блоки-дії. Кожний блок-дію я розучую з учнем окремо. Пізніше я з'єдную блоки в єдиний ланцюг, яким утворюється одна складна дія. Під час розучування таких дій я даю учню завдання. Якщо дитина не може самотужки вирішити це завдання, я даю їй підказку, за правильні відповіді винагороджую учня, а якщо ним дається неправильна відповідь, я її ігнорую. На цьому ґрунтується АВА-терапія. Навчальний процес за такою програмою включає в себе декілька етапів.

При використанні АВА-терапії найбільший ефект досягається, якщо заняття за даним методом відводиться не менше 30-40 годин на тиждень.

Методика АВА-терапії дає змогу послідовно розвивати учня, адаптувати його до соціуму. Завдяки цій програмі діти, які пізно звернулися до корекції (у 5-6 років), здатні опанувати мову [10].

Слід зауважити, що завдяки програмі АВА-терапії можна досягнути позитивних результатів досить швидко. Відповідно до досліджень фундатора цього методу Івара Ловааса, 50% учнів, з якими проводилась корекційна робота за методикою АВА, переходять навчатись у звичайну школу. Спостерігалось покращення стану і поведінки у понад 90% дітей із загального числа тих, хто брав участь у корекційних заняттях за АВА-терапією [8].

Отже, у статті розкрито роль корекційно-розвивальних технологій у навчанні учнів початкових класів з тяжкими порушеннями мовлення та розладами аутистичного спектра в умовах навчально-реабілітаційного центру. Проаналізовані напрямки корекційно-розвивальної роботи не вичерпують усіх аспектів проблеми формування психомовленнєвої діяльності дітей молодшого шкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення та стимулювання розвитку мовлення у школярів з розладами аутизму. Перспективу подальших досліджень вбачаю у розробці та вдосконаленні комплексних корекційно-розвивальних програм розвитку дітей з детальним науково-практичним аналізом інноваційних засобів роботи з дітьми зазначених категорій.

Список використаних джерел

1. Акименко В.М. Развивающие технологии в логопедии: монография. Ростов –на –Дону : Феникс, 2019. 187 с.
2. Колупасва А.А. Формування у першокласників з мовленнєвими вадами уявлень про фонетичну і граматичну систему рідної мови : дис. ...канд. пед. наук 13.00.03 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2018. 145 с.
3. Конопляста С.Ю. Логопсихологія : нав. посіб. / за ред. М.К. Шеремет. Київ : Знання, 2018. 293 с.
4. Чередніченко Н.В. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання: навч.-метод. посіб. / за ред. Н.В. Чередніченко, Д.М. Горбачова. Київ : ДІА, 2018. 212 с.
5. Барна Х.В., Кашуба Л.В. Особливості корекції з подолання фонетико-фонематичних порушень у дітей із заїканням. *Збірник наукових праць. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2021. № 17. С. 78 - 92. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/638/605.pdf>
6. Галущенко В.І. Застосування інноваційних логопедичних технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення. *Збірник наукових праць. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2016. № 7. С. 115-118. URL: <https://aqce.com.ua/vypusk-7-t-1-t-2/galucshenko-vi-zastosuvannja-innovacijnih-logopedichnih-tehnologij-u-korekcijnij-roboti-z-ditmi-z-porushennjami-movlennja.html>
7. Гаяш О.В. Ірпотерапія і корекційна робота з дітьми-аутистами. *Дивокрай*. 2020. № 8. С. 62 – 84. URL: <http://dyvokray.org.ua/diti-z-osoblivimi-potrebami/247-igroterapija-i-korekcijna-robota-z-ditmi-autistami>

8. Лютова О.П., Моніна Г.О. Корекційна робота з дітьми з РДА. *Інклюзивна освіта (Скарбничка для батьків, вчителів та студентів)*. 2020. № 5. С. 51 – 67. URL: <https://inklyuzivna-osvita.webnode.com.ua/diti-z-rannim-dityachim-autizmom/korektsijna-robota-z-ditmi-z-rda/>

9. Рібцун Ю.В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток. *Навчально-методичний посібник*. Львів, 2020. 264 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpratsivnykiv-ospotreby/Ribtsun-Uchni-poch-kl-iz-tyazh-porush-movl-navch-ta-rozv.pdf>

10. Тема 5. Ігри в корекційній роботі з дітьми із раннім дитячим аутизмом. URL: <https://mydocx.ru/12-78201.html>

Ніколова В.В.,

методист Хмельницького обласного
навчально-методичного центру
психологічної служби ХОІППО

Розвиток критичного мислення як однієї із значущих характеристик формування успішної особистості вчителя та учня

*Не бійся змін, або твої мрії
залишаться мріями*
У. Мізнер

У статті розглянуто феномен критичного мислення, виокремлено його ключові характеристики; проаналізовано етапи та фази критичного мислення; охарактеризовано ознаки, які притаманні особистості з розвиненим критичним мисленням; визначено умови, створення яких здатне спонукати і стимулювати учнів до критичного мислення.

Ключові слова: мислення, критичне мислення, особистість, розвиток особистості, компетентність педагога.

Зміни, що відбуваються в сучасному українському освітньому середовищі, відбивають тенденції розвитку світової освіти, вимагають від вчителів переорієнтації освітнього процесу на забезпечення ефективних умов для розвитку в учнів критичного мислення, про що йдеться в Концепції Нової української школи. За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі й володіти іншими сучасними вміннями [3].

Заклад освіти, натеper, має відігравати важливу роль: не лише навчати, а й допомагати школярам стати поінформованими, активними, самостійними і творчими особистостями, здатними адаптуватися до стрімких змін у світі, вирішувати складні проблеми, критично ставитися до обставин, порівнювати альтернативні точки зору та приймати зважені рішення. Формування такої особистості, яка здатна критично мислити, вимагає нових підходів, умов і до навчання. Встановлено, що учень, який вміє критично мислити, володіє різноманітними способами інтерпретації й оцінки навчальної інформації, здатний виділяти в тексті протиріччя, типи присутніх у ньому структур, аргументувати свій погляд, опираючись не тільки на логіку, але і на уяву співрозмовника.

Сьогодні залишається актуальним твердження видатного американського мислителя минулого століття Джона Дьюї, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не в наданні інформації учням, а в тому, щоб розвивати критичний спосіб мислення, навички мислення, котрі дають змогу адекватно оцінювати нові обставини і формувати стратегію подолання проблем, які у них криються.

Мислення є складним психологічним і соціально-історичним феноменом, предметом комплексних, міждисциплінарних досліджень. Мислення на відміну від інших процесів життєдіяльності індивіда відбувається відповідно до певної логіки й виникає в